

Sztenderd és nyelvelsajátítás

Fehér Krisztina
XVIII. Élőnyelvi Konferencia
Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem
Nyitra, 2014. szeptember 18.

Szociolingvisztikai elvek és mérések

- a sztenderd kiemelt pozíciója indokolatlan
 - elvek:
 - preskriptív helyett deskriptív szemlélet
 - nyelvi diszkrimináció helyett a nyelvváltozatok egyenrangúsága
 - mérések:
 - a nyelvi attitűd feltérképezése
 - sztenderd: nyílt presztízs (közvetített)
 - anyanyelvjárás: rejtett presztízs (közvetítetlen)

Tesztek és attitűdök

- ügynökvizsgálatok
 - klasszikus kérdésfelvetés (sztenderd vs. valamely nyelvjárás): Sándor–Langman–Pléh (1998)
 - módosított kérdésfelvetés (saját nyelvjárás vs. nem saját nyelvjárás): Hanyiszkó (2011)
 - ügynökök: palóc vs. hajdúsági nyelvváltozatok
 - kontroll: sztenderd változatok
 - adatközlők: rimaszombati és putnoki vs. hajdúnánási gimnazisták
 - kontroll: budapesti gimnazisták

Attitűdök és magyarázatok

- ami van: a már meglévő nyelvi attitűd szociális magyarázata
- ami nincs: a nyelvi attitűd kialakulásának kognitív magyarázata

- a szociolingvisztika és a pszicholingvisztika közti szakmai kommunikáció gyenge
- az előadás célkitűzése:
 - a nyelvi attitűd formálódását kognitív szempontból, a nyelvvelsajátítás kontextusában bemutatni
 - felhívni a figyelmet a pszicholingvisztikai kutatások szociolingvisztikai hasznosíthatóságára

A nyelvi attitűd kognitív megformálódása

- a nyelvi attitűd kialakulásának forgatókönyve:
 - pszicholingvisztikai preferenciatesztek
- újszülöttekkel végzett kísérletek:
 - diszkriminációs teszt,
majd pozitív eredmény esetén:
 - preferenciateszt

Kísérleti módszertan

- két kísérleti paradigma:
 - agykérgi (neurális) válaszok
 - viselkedéses (kognitív) reakciók

Neurális tesztek

- NIRS = near infrared spectroscopy (Gervain és mtsai, 2008)
- EEG = electroencephalography (Fifer, 2010)

Kognitív tesztek

- a percepcióra irányuló mérés (szopásgyakorlás)

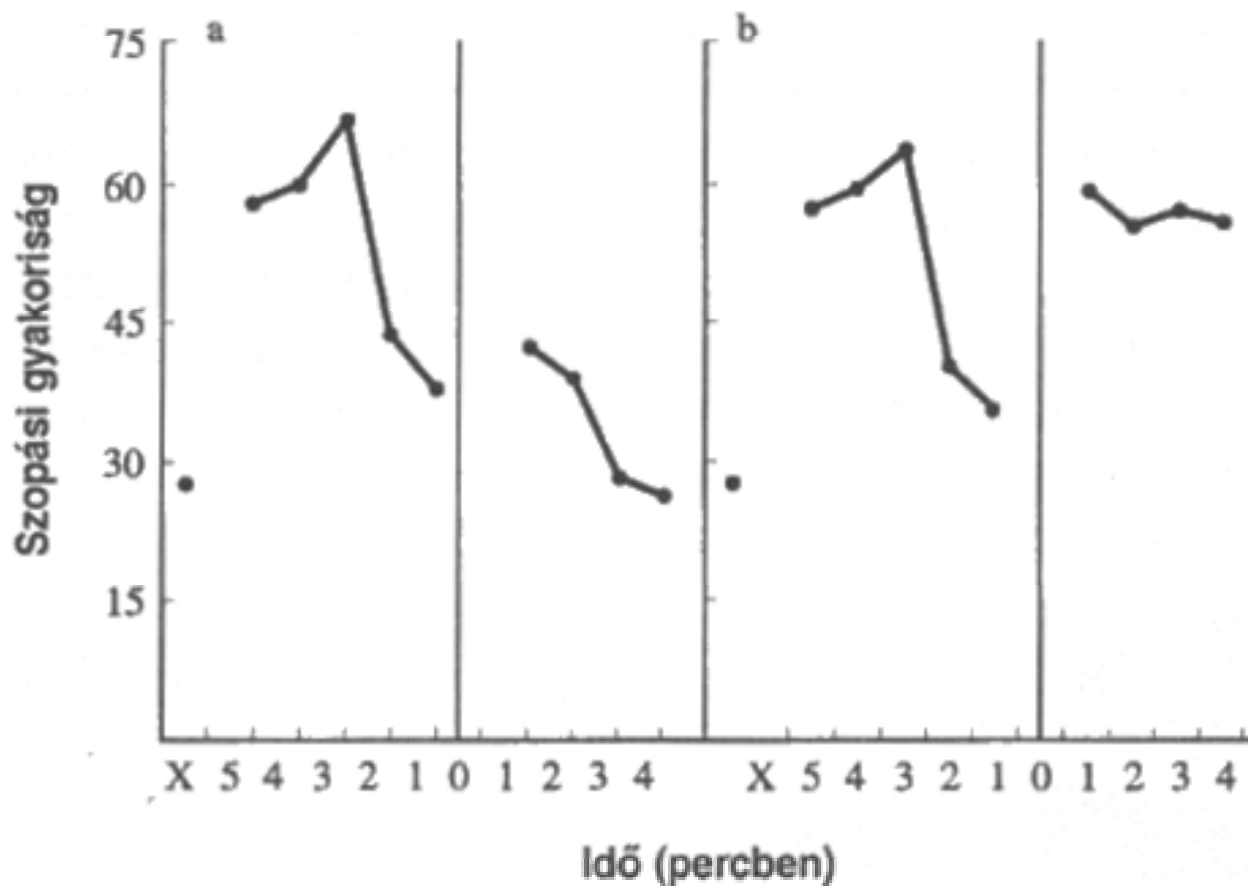

(Crystal, 2003)

Kognitív tesztek

- hangsor-differenciálás (Eimas és mtsai, 1971)

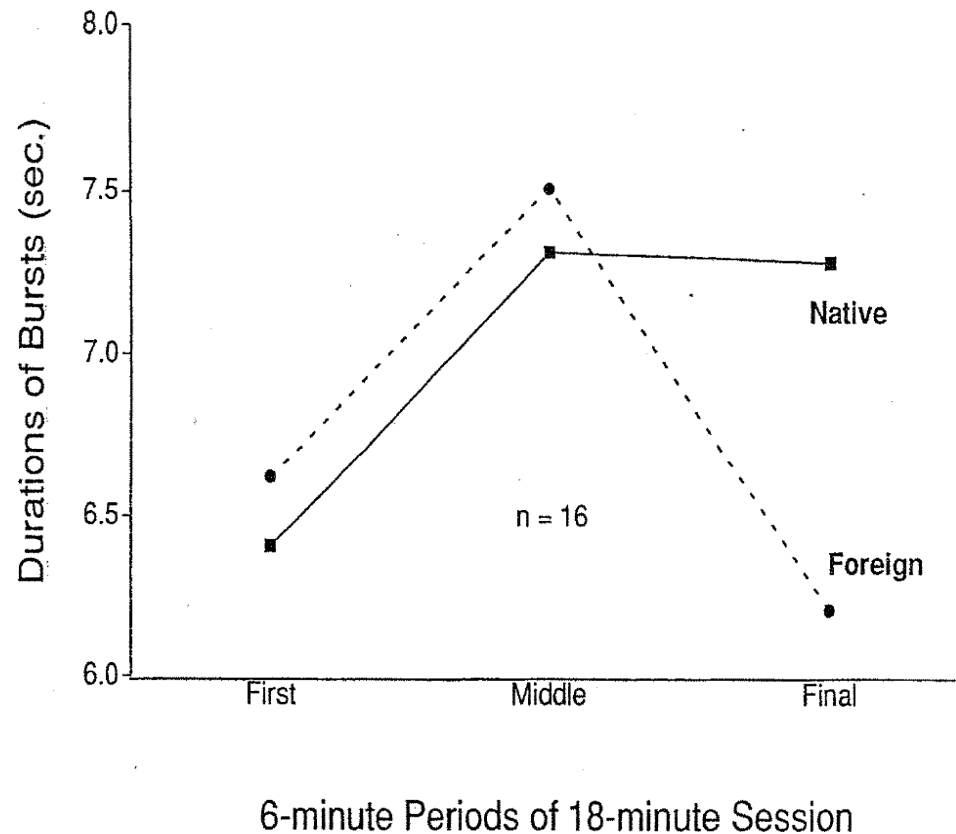

(Crystal, 2003)

Kognitív tesztek

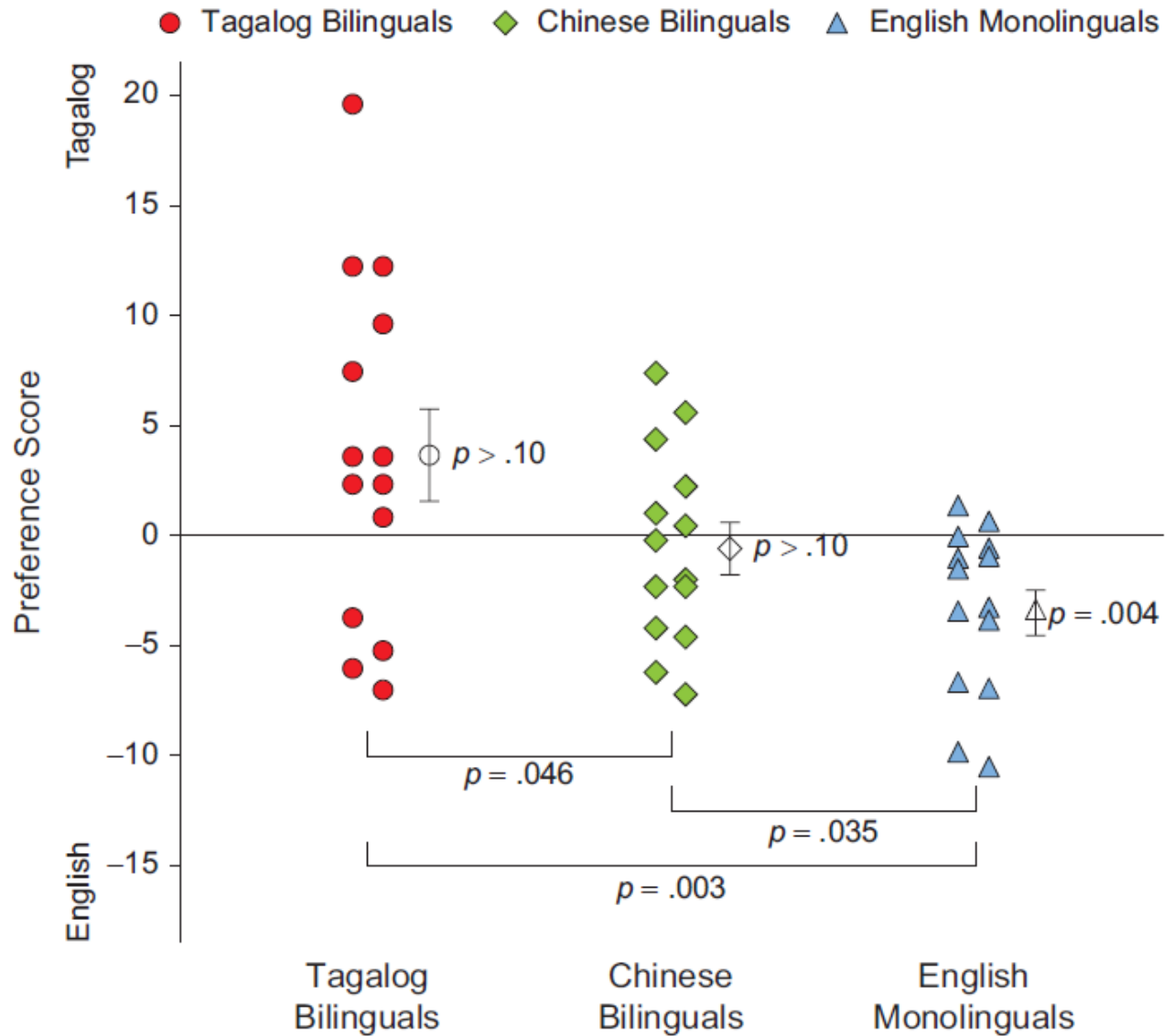
- hangsor-preferencia (Moon és mtsai, 1992)

A kísérleti eredmények

- kétnyelvűségi attitűd

(Byers-Heinlein és mtsai, 2010)

Kognitív tesztek

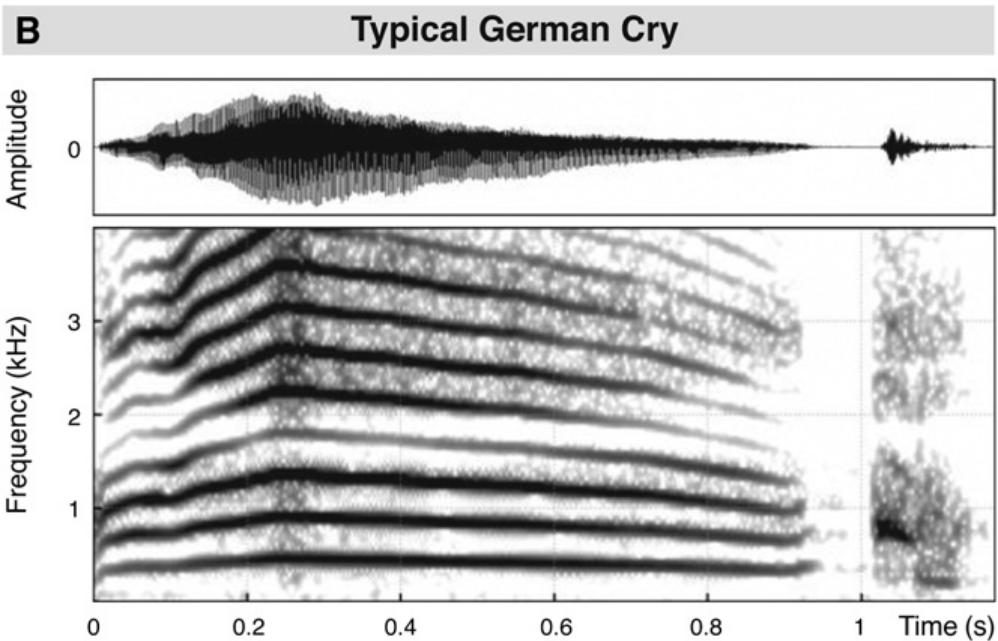
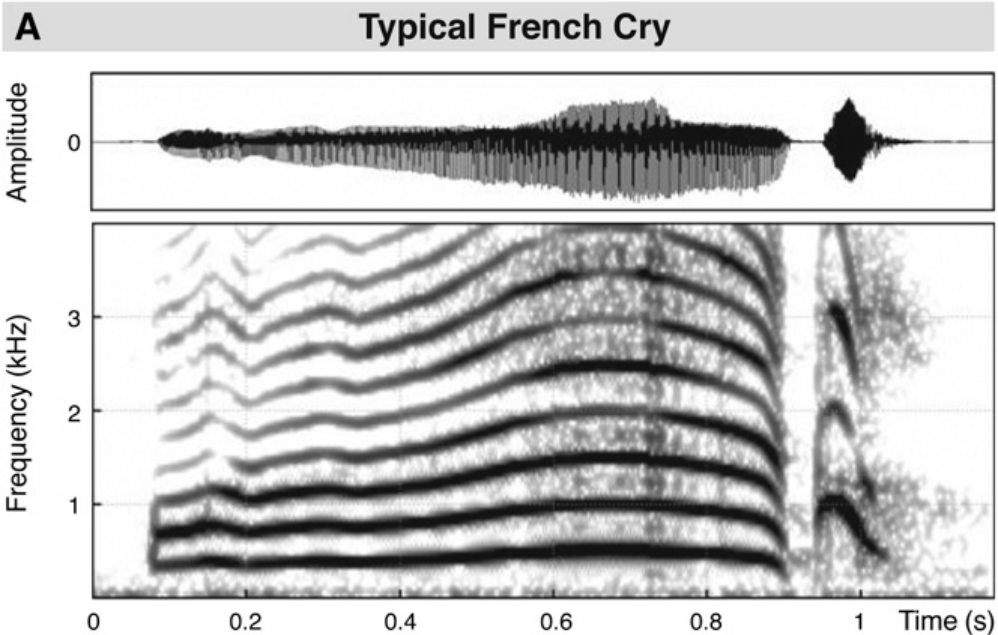
- a produkcióra irányuló mérés (nyelvsajátos akusztikai mintázatok)
- síráselemzés (Mampe és mtsai, 2009)

A kísérleti eredmények

- a produkciós tesztek
- attitűd: anyanyelvi mintakövetés (Mampe és mtsai, 2009)

Újszülöttek és nyelvi attitűdök

- az újszülöttek nemcsak hogy elkülönítik, de preferálják is anyanyelvüket, legalábbis a prozódiai-intonációs jegyekben különböző nyelvekhez képest
- ez csak tanulás eredménye lehet

A magzati tanulás

- a magzatvíz mint speciális akusztikai szűrő: prozódiai-intonációs ívek
 - „rés” a genotípus és a fenotípus között, amely teret enged a változatosságnak, a környezeti hatásnak
- ↓
- anyanyelvi ismeret és preferencia

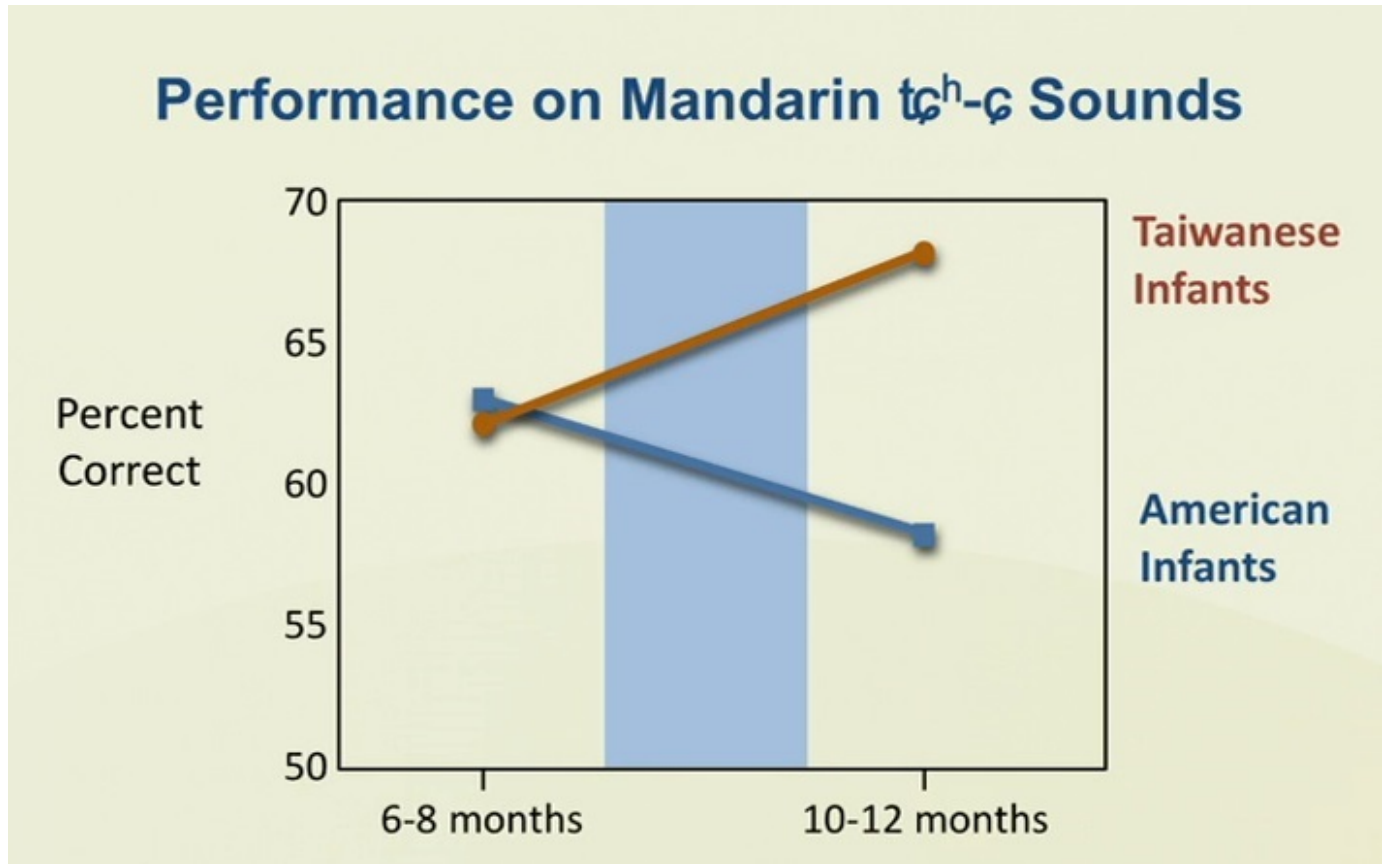
Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

- tapasztalati (szociális) alapú anyanyelvi preferencia
- ↓
- a sztenderd változat helyett a vernakuláris preferenciája lehet

- 6–12 hónapos csecsemők nyelvsajátos fonémafelismerése

Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

- Kuhl (2003)

(http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies)

Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

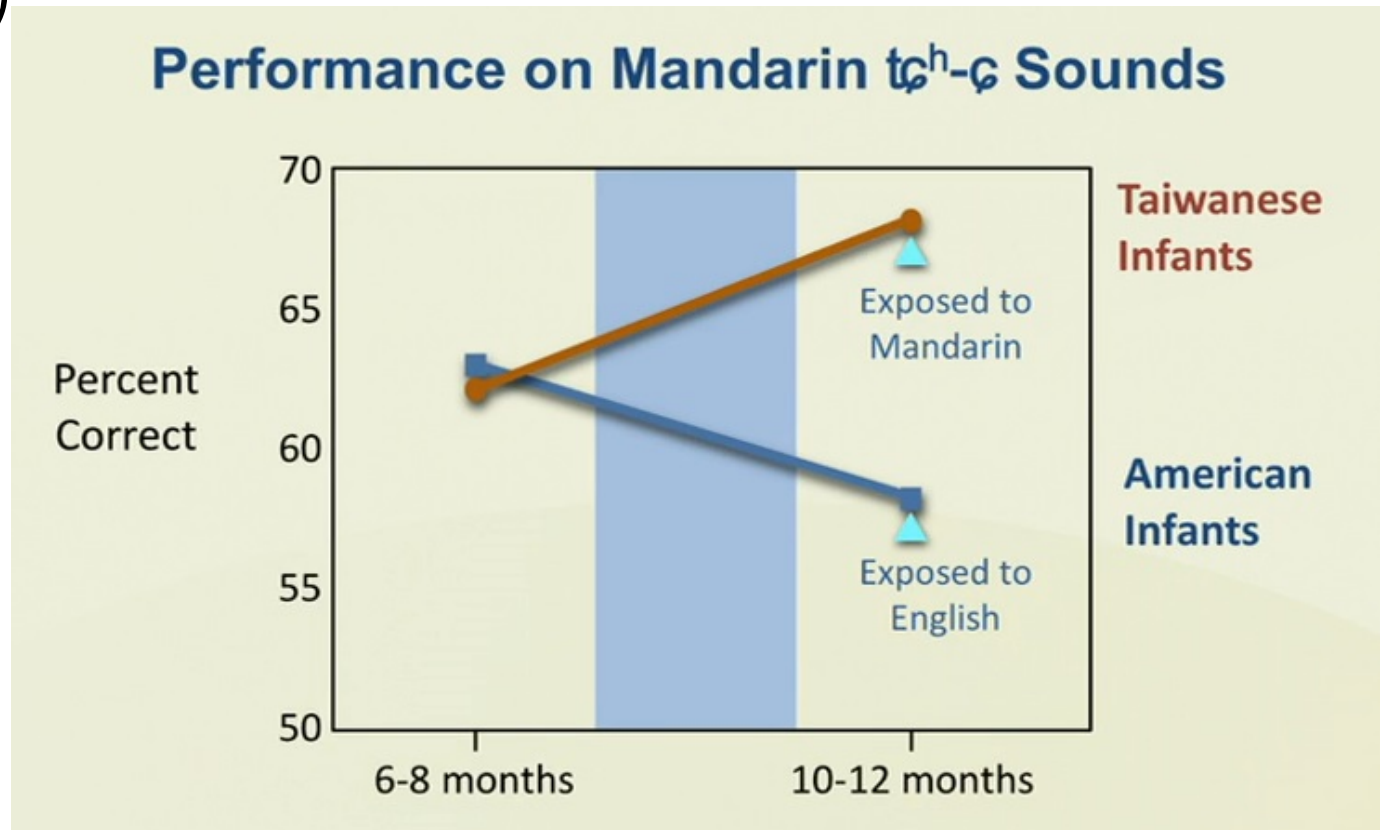
- Kuhl (2003)

(http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies)

Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

- Kuhl (2003)

(http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies)

Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

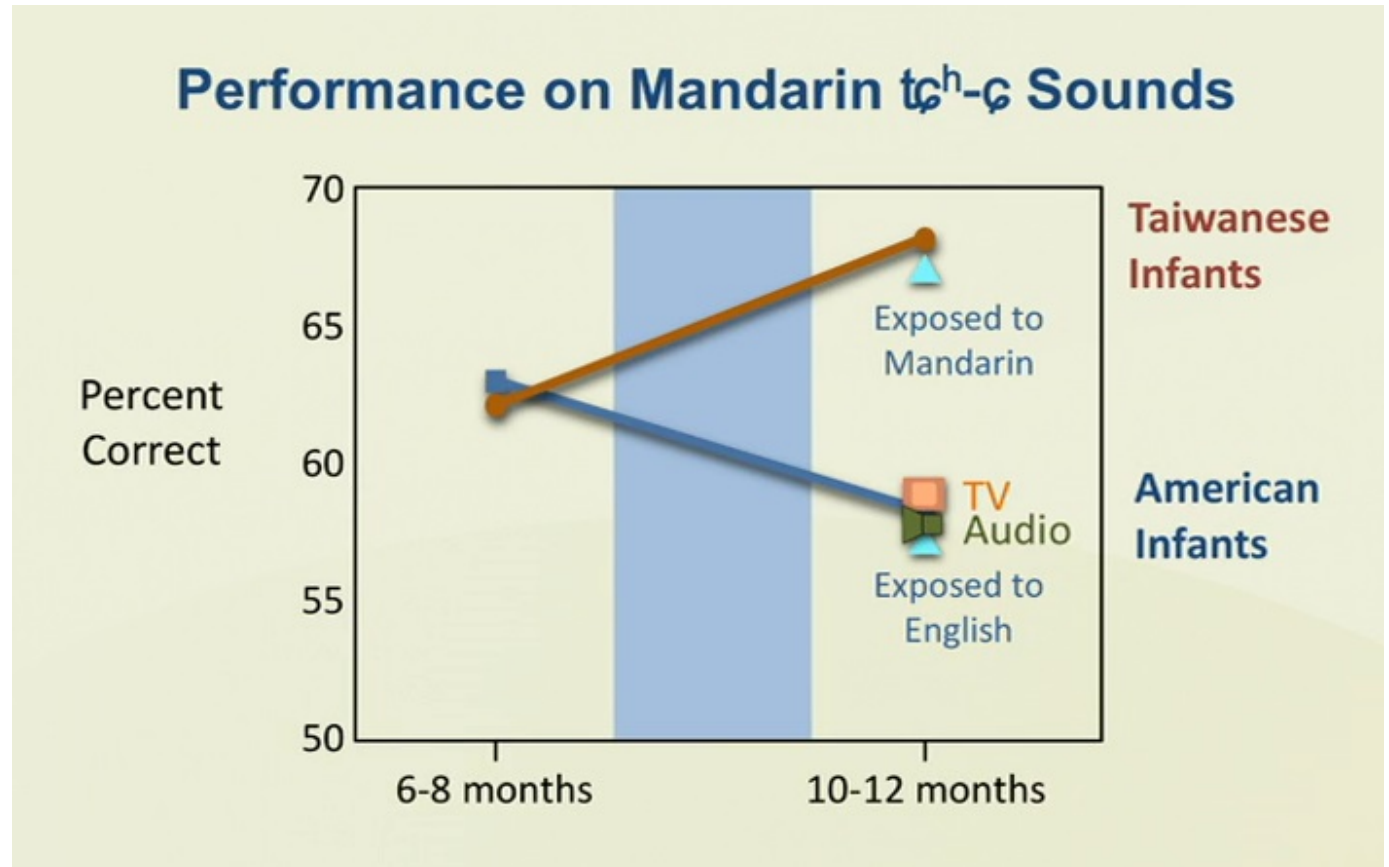
- Kuhl (2003)

(http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies)

Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

- Kuhl (2003)

(http://www.ted.com/talks/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies)

Vernakuláris nyelvváltozat és szociális attitűdök

- a vernakuláris nyelvváltozat rejtett presztízse valószínűleg már csecsemőkorban kialakul, és nagyobb a jelentősége, mint gondoltuk:
 - a szociolingvisztikának és a pszicholingvisztikának össze kellene dolgozni
- tervezett kísérletek:
 - 6–12 hónaposok dialektális fonémadiszkriminációs és preferenciatesztje
 - a felnőttek attitűdje a dajkanyelvhez, a csecsemők dajkanyelvi genderpreferenciája

A nyelv grammatikája – a nyelvészet és a kognitív tudományok határán

A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú *Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program* című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.